

ግሎው ቅድመ መደበኛና የመጀመሪያ ደረጃ ት/ቤት

+251(0)118 664555

+251(0)9 20 60 29 25

+251(0)9 10 30 18 94

Addis Ababa, Ethiopia

የጽሁፍ ዓ.ም የት/ት ዘመን የ1ኛው ሩብ ዓመት የ7 ክፍል አማርኛ ትምህርት ማስታወሻ 1
ቋንቋ

ቋንቋ ምንድን ነው?

የቋንቋ ወይም የንግግር መሰረት ድምፅ ነው፡፡

የንግግር (የቋንቋ) መሰረት ድምፅ ነው ሲባል በማንኛውም ቁሳዊ አካል እንቅስቃሴ የሚፈጠረውን ድምፅ ሳይሆን ቋንቋ በሰው ልጅ አንደበት እየተነገረና ስርዓት ባለው መንገድ እየተቀናጀ አንዳች መልዕክት የሚያስተላልፍ ማለት ነው፡፡

ቋንቋ ሁሉ መግባቢያ ነው፡፡ መግባቢያ ሁሉ ግን ቋንቋ አይደለም፡፡ ምክንያቱም መግባባት በቁሳዊና በአካላዊ እንቅስቃሴዎችም ሊከናወን ስለሚችል መግባቢያ የሚለው ቃል አገልግሎቱን እንጂ ውስጣዊ ባህሪውን ስለማያመለክት ነው፡፡ አንድ ሰው በቋንቋ አማካይነት ለመግባባት ጤናማ የአንደበት ክፍልች እና ጤናማ አእምሮ ሊኖረው ይገባል፡፡ ቋንቋን ለመፍጠር (ለመጠቀም) የሚያገለግሉ ግሉን የአንደበት ክፍልች፡ ምላስ ፣ ከንፈር ፣ ድድ ፣ ላንቃ ፣ ትናጋና ፣ ጎሮሮ ናቸው፡፡

"ግጥረ የምንወዳቸውን ልጆቻችንን፣ ህዝባችንን እና ሀገራችንን ይጠብቅልን!"

ዓረፍተነገር

የተለ ያዩ ሆሄያት በአንድ ላይ ቃላትን ይሰጡናል። የተለ ያዩ ቃላት ደግሞ ሐረግን ይመሠርታሉ።

ሐረጎች ተዋህደው ዐ.ነገርን ይሠጡናል። ዐ.ነገር ደግሞ የተሟላ ሐሳብን ያስተላልፋል።

ዓረፍተ ነገር ሁለ ት ዋና ዋና ክፍሎች አሉት። እነሱም፦

፩. አብይ ስማዊ ሐረግና

፪. ግሣዊ ሐረግ በመባል ይመደባል።

የዐ.ነገርአይነቶች

ዐ.ነገር በአጠቃላይ ከመዋቅርና ከአገልግሎት አንፃር ተብሎ በሁለ ት ይከፈላሉ።

ከመዋቅርአንፃር

ከመዋቅር አንፃር ዐ.ነገሮችን ስንከፍል መስፈርት የምናደርገው በውስጣቸው የሚይዙትን ግስ ነው።በዚህም መሠረት ዐ.ነገሮች በሁለ ት ይከፈላሉ። እነሱም፦

፩.ነጠላዐ.ነገር

ይህ የዐ.ነገር አይነት በውስጡ አንድ ግስ ብቻ የሚይዝ ነው።

ምሳሌ፦ ፈ ከበደ ነጋዴ ነው።

ፈ እሱ ከት/ቤት መጣ።

የቋንቋ ባህሪያት

የአንድ አዲስ አዕምሯዊ ቅርፅ መፈጠር ለ ሌላ አዲስ ቃል መፈጠር / መገኘት / ምክንያት

ይሆናል። በዚህ አይነት መንገድ የሚፈጠር ቋንቋ የተለ ያዩ ባህሪያት አሉት።

"ግጥረ የምንወዳቸውን ልጆቻችንን፣ ህዝባችንን እና ሀገራችንን ይጠብቅልን!"

እነሱም፦

- ዘፈ ቀዳዊነት
- ምልክት (የተሟላ መሆን)
- በትምህርት የሚገኝ መሆን
- ረቂቅነት
- መወለድ ፣ ማደግና መሞት
- ሰብአዊነት
- ስርአታዊነት ናቸው

፩.የቋንቋዘፈ ቀዳዊነት

- በተወከለው ቃልና ለአእምሯዊ ቅርፅ መፈጠር ምክንያት በሆነው ነገር መካከል ወይም በስሙና በተሰየሟል በቃሉና በነገሩ መካከል ያለው ግንኙነት በአጋጣሚ (በስምምነት) እንጂ ምንም አይነት ተፈጥሯዊ ግንኙነት የለም።

፪. ምልክት(የተሟላመሆን)

- የአንድ ቋንቋ ተናጋሪ ማንበረሰብ ቋንቋውን ተጠቅሞ የአካባቢውን ባህል ፣ ወግ፣ ልማድ መግለፅ ይችላል። በዚህም ማንኛውም ቋንቋ ለተናጋሪው ማንበረሰብ የተሟላ ነው።

"ግጥረ የምንወዳቸውን ልጆቻችንን፣ ህዝባችንን እና ሀገራችንን ይጠብቅልን!"

፫. ቋንቋ በትምህርት የሚገኝነው

- ማንኛውም ሰው ቋንቋን መናገር የሚችል ው በመማርና በመለ ማመድ እንጂ በተፈ ጥሮ ከእናት ከአባት በመውረስ አይደለም ። ይህም አንድ ቋንቋ ከወላጆቹ በዘር የሚወረስ ሳይሆን ቋንቋውን ከሚናገር ማህበረሰብ ጋር በመገኘት፣ በመለ ማመድ፣ በመማር የሚያገኘው መሆኑን ያሳያል።

፬. የቋንቋ ረቂቅነት

- በንግግር ወቅት መልእክት የሚተላለፈ ው በድምፅ ነው። ድምፁና ድምፁ የሚወክል ው ነገር ወይም ሁኔታ የግድ አንድ ላይ ላይገኙ ይችላሉ። ይህም ማለት ሰው ድምፁን ከሁኔታው ለ ይቶ ፅንሰ ሀሳቡን በመቅረፅ በጊዜና በቦታ ርቆ መናገር ይችላል ማለት ነው።

ለ ምሳሌ፡-”ነብር“ የሚለው ቃል አውሬው በሌለበት ቦታና ጊዜ ቢነገር ወይም ድምፁ ቢሰማ ነብሩ

በሀሳባችን ይቀረፃል።

“ግጥረ የምንወዳቸውን ልጆቻችንን፣ ህዝባችንን እና ሀገራችንን ይጠብቅልን!”

፭. ቋንቋ ይወሰዳል፣ ያድጋል፣ ይሞታል

- የሰው እውቀት ሲሰፋ ቋንቋው በዚያው መጠን አዳዲስ ቃላት በመፍጠር ፣ በመዋሽ ወይም በመውረስ እያደገና እየዳበረ ይሄዳል።

የአንድ ቋንቋ ዘዬዎች የተለያዩ ቋንቋዎች ከመሆን ደረጃ ሲደርሱ ወይም አዳዲስ ቃላት ሲፈጥሩ ቋንቋ ተወለደ እንላለን።

- አንድ ማኅበረሰብ በሳይንስ በቴክኖሎጂ ፣ በባህልና በአኗኗር ሲያድግ ቋንቋውም አዳዲስ ቃላት በመፍጠር ያለትንም ቃላት ትርጉም ሲያሰፋ እየተሻሻለና እየበለ ፀገ ሲመጣ ቋንቋ አደገ ይባላል።

አንድ ቋንቋ በተለያዩ ተፈጥሯዊና ሰው ሰራሽ አስገዳጅነት ቀስ በቀስ ወደሌላ ቋንቋ በመለወጥ በሌላ ቋንቋ በመዋጥ ተናጋሪ በማጣት በአፍ መፍቻ ቋንቋነት የሚናገረው ሲያጣ ቋንቋ ሞተ እንላለን።

፮. የቋንቋ ስብአዊነት

- ቋንቋ ለሰው ልጆች ብቻ የተሰጠ ፀጋ ነው። ለቋንቋ መገኛ መሠረት የሆኑ ድምፆችን መፍጠርና በስርአት ማቀናጀት የሚችለው ሰው ብቻ ነው።

፯. የቋንቋ ስርአታዊነት

- ቋንቋ ስርአት ባለው መንገድ የተደረደሩ ትዕምርቶች (ምልክቶች) ስብስብ ነው። በዘፈቀደ የተፈጠሩ ትዕምርቶች ለተፈላጊው የመግባባት አገልግሎት ይውላል።

"ግጥረ የምንወዳቸውን ልጆቻችንን፣ ህዝባችንን እና ሀገራችንን ይጠብቅልን!"

ህብረተሰቡ በይሁን ተቀብሎ የሚጠቀምበት የቃላት አሰካክና የአረፍተ ነገር አመሠራረት ስርአት አለ ው።

መልመጃ

ከዚህበታችላ ቀረቡት ጥያቄዎችትክክለኛ መልስምረጡ።

1. የቋንቋ መሠረት ድምፅ ነው ሲባል

1. በማንኛውም ቁስ አካል እንቅስቃሴ የሚፈጠረውን ድምፅ ይጨምራል።
2. በአንደበት እየተነገረ በስርአት እየተቀናጀ መልእክት የምናስተላልፍበትን መንገድ ይገልጻል።

ሐ. ማንኛውም ድምፅ ከተቀናጀ ቋንቋ መሆን ይችላል።

መ. ምንም ይሁን ምን ድምጽ መፍጠር ከተቻለ ቋንቋ መሆን ይችላል።

2. አንድ ሰው በቋንቋ አማካይነት ለ መግባባት የሚያስፈልጉት መሠረታዊ ነገሮች

ሀ. ጤናማ የአንደበት ክፍሎችና ጤናማ አዕምሮ መኖር።

ለ . ከቋንቋው ማኅበረሰብ ጋር ከፍተኛ ወዳጅነት መመስረት።

ሐ.ከቋንቋው ተናጋሪ ማኅበረሰብ ጋር የጋራ ስምምነት መፍጠር።

መ. የተለያዩ ድምፆችን ከአንደበት ማፍለቅ መቻል።

"ግጥረ የምንወዳቸውን ልጆቻችንን፣ ህዝባችንን እና ሀገራችንን ይጠብቅልን!"

3 .ቋንቋ በዘፈ ቀደ የተጠፈ ሩ ትእምርቶች ስብስብ ነውማለ ት

ሀ. የሚከተለ ው ስርአት የለም ማለ ት ነው።

ለ .በቃልና ቃልን በሚወክል ነገር መካከል ተፈ ጥሯል ማለ ት ነው።

ሐ. በቃልና ቃልን በሚወክል ነገር መካከል ተፈ ጥሯዊ ግንኙነት የለም ማለ ት ነው።

መ.የትዕምርቶች ቅንብር ህግን የተከተለ አይደለም ማለ ት ነው።**፪.ድርብ ዐ.ነገር**

ይህ ዐ.ነገር በውስጡ ሁሉ ትና ከሁሉ ት በላይ ግስ የሚይዝ ነው። ሁሉ ት ነጠላ ዐ.ነገር በወደረኛ መስተፃምር (በአያያዥ) ሲጣመሩ የሚሠጡት ውጤት ነው።

ምሳሌ፦ ፈ አቤል በትምህርት ጎበዝ ነው፤ ነገር ግን ክፍል ውስጥ ይረብሻል።

ፈ ታታሪው ገበሬ በደንብ አረሰ ፤ ስለ ዚህ ጥሩ ምርት አገኘ።

ምንባብ፦ጉዞወደሀዋሳ

መልመጃ

ቃላት (ገፅ ፲፪) ከ 1 እስከ 8

ሰዋሰው (ገፅ ፲፫ - ፲፬ ከ ሀ እስከ ሠ)

በሚከተለው ምሳሌ መሠረት ድርብ ዐ.ነገሮችን ወደ ነጠላ ዐ.ነገር ለውጡ።

ምሳሌ፦ ኤፍሬም በቂ ልምምድ አድርጓል ፤ ነገር ግን ውድድሩን አላሸነፈም።

መልስ፦ ኤፍሬም በቂ ልምምድ አድርጓል።

ኤፍሬም ውድድሩን አላሸነፈም።

የቋንቋ ክሂልች

ቋንቋን የምንማረው አራቱን የቋንቋ ክሂልች

ለ ማዳበር ነው። አራቱ የቋንቋ ክሂልች

የሚባሉት ፦

- ማዳመጥ
- መናገር
- ማንበብና
- መፃፍ ናቸው።

እነዚህ የቋንቋ ክሂልች መረጃ መቀበያና መረጃ መስጫ ተብል በሁለት ይመደባሉ።

- መረጃ መቀበያ ፦ ማዳመጥ እና ማንበብ ሲሆኑ፤
- መረጃ መስጫ ፦ የሚባሉት ደግሞ መናገር እና መፃፍ ናቸው።

ምንባብ፦መስህቦቻችን

መሌመጃ

ቃላት (ገፅ ፭) ከ ሀ እስከ ቀ

“ፈጣሪ የምንወዳቸውን ልጆቻችንን፣ ህዝባችንን እና ሀገራችንን ይጠብቅልን!”

“ፈጣሪ የምንወዳቸውን ልጆቻችንን፣ ህዝባችንን እና ሀገራችንን ይጠብቅልን!”

